

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot voorlopige wijziging van het ministerieel besluit van 3 maart 1994 tot bescherming als monument van het Walenschip Céphée omwille van verplaatsing

Provincie: Antwerpen

Gemeente: Antwerpen, 1ste afdeling, sectie A

Objectnummer: 4.01/11002/2500.1

-

Dossiernummer: 4.001/11002/155.1

Omschrijving:

Walenschip Céphée, Jordaenskaai zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 07/12/22

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2022-12-07 15:27:05 +01:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige wijziging

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

Het advies werd gevraagd op 25 augustus 2022.

Het departement noch de agentschappen brachten een advies uit over de voorlopige wijziging van het beschermingsbesluit omwille van verplaatsing. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

1.2. Advies uitgebracht door de Stad Antwerpen

Het advies werd gevraagd op 24 augustus 2022.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 23 september een gunstig advies uit over deze wijziging. Het advies maakt integraal deel uit van het wijzigingsdossier.

Behandeling van het advies:

De Stad geeft aan dat de verplaatsing van de Céphée aanvankelijk technisch niet haalbaar bleek zonder fundamentele schade toe te brengen aan het monument. Daarom werd een procedure tot opheffing van de bescherming opgestart. Op 20 september 2021 ondertekende de heer Matthias Diependaele, Vlaams minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed, het voorlopige opheffingsbesluit. Het openbaar onderzoek in het kader van deze voorlopige opheffing leverde een groot aantal bezwaarschriften op. Bij gebrek aan voldoende draagvlak werd de opheffingsprocedure stopgezet.

De Stad Antwerpen onderzocht verder de mogelijkheden om het schip alsnog te verplaatsen. In dat kader werd het in de huidige toestand digitaal geregistreerd, enerzijds aan de hand van een uitgebreide fotoreeks van zowel interieur als exterieur, anderzijds aan de hand van een volledige 3D-scan, eveneens van exterieur en interieur. In functie van de verplaatsing is het schip opgemeten en werd tijdens de werken aan de Scheldekaaien gemonitord of het haar vormvastheid behield.

De Céphée werd beschermd omwille van de industrieel-archeologische waarde. Door de integrale verplaatsing, zonder demontage, naar de droogdokkensite zal die waarde volgens de Stad Antwerpen gevrijwaard blijven. De doelstelling is in de eerste plaats het behoud van het schip in haar huidige vorm. Met de verplaatsing naar de schepenhal in het Droogdokkenpark wordt een deel van het voormalig Maritiem Park opnieuw geëvoceerd, zoals dat tot 2018 te zien was onder afdak 22. Het schip komt in de schepenhal te liggen naast andere binnenschepen van de stadscollectie. De overige botencollectie is vlakbij gestockeerd op de Antwerpse stadsdroogdokkensite, een unieke historische plek. Op die wijze wordt de maritieme buitencollectie weer meer als een cluster getoond.

Naast de wens om de diverse schepen te herenigen en te tonen op de Droogdokkensite staat er heel wat te gebeuren op de huidige locatie van de Céphée, die de verplaatsing volgens de Stad Antwerpen rechtvaardigt. In het kader van de uitvoering van het Sigmaplan wordt de komende jaren door De Vlaamse Waterweg gewerkt aan de realisatie van de noodzakelijke waterkering. Daarnaast wordt binnen de krijtlijnen van het masterplan Scheldekaaien het openbaar domein opnieuw aangelegd. Door het verdwijnen van de vaartuigencollectie en het opheffen van bovengronds parkeren komt er plaats vrij voor het ontwikkelen van een nieuw stedelijk programma. Specifiek voor de locatie waar de Céphée gelegen is, de noordelijke afdaken, is de transformatie van de Scheldekaaien ingezet door de herbestemming van Het Steen als nieuw toeristisch onthaal over land en water. Naast de centrale toeristische

onthaalfunctie herbergt het ook de afwikkeling van het cruisetoeisme. In aanvulling daarop werd er een nieuw aanmeerponton gerealiseerd en werd op het openbaar domein een beveiligde verbinding gemaakt tussen beide ten behoeve van dit internationaal personenverkeer. Vervolgens zal Het Steen opnieuw ruimtelijk verankerd worden in de historische Burchtzone waar het deel van uitmaakt. Door het gedeeltelijk vrijleggen van de burchtmuur onder de afdaken en het visualiseren van de Sint-Walburgiskerk en de historische stadsplattegrond wordt deze historische stadsontwikkeling opnieuw beleefbaar. Als enig overgebleven schip van het Maritiem Park speelt de Céphée op de actuele locatie geen rol in deze historische context, wat op de nieuwe locatie wel het geval zal zijn. Na de verplaatsing van de Céphée kan de Stad onmiddellijk aanvangen met de restauratie van de afdaken en het wandelterras. Dit is de start van een lang uitvoeringstraject op dit centraal deel van de Scheldekaaien.

De Stad Antwerpen adviseert op basis van de bovenstaande argumentatie de wijziging van de bescherming in functie van de verplaatsing van de Céphée gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 25 augustus 2022.

De VCOE bracht op 8 september 2022 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de wijziging van de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De commissie geeft aan het een zeer goede zaak te vinden dat de bescherming van het Walenschip Céphée behouden blijft. Deze beslissing erkent volgens de commissie het publieke draagvlak voor de bescherming en de inspanningen die erfgoedgemeenschappen leverden om dit unieke schip te vrijwaren. De commissie benadrukt dat de Céphée een hoge erfgoedwaarde heeft als laatste nog in oorspronkelijke staat bewaarde houten walenschip in Vlaanderen. Het betreft volgens de commissie een unieke getuige van een scheepstype dat in de geschiedenis van de Belgische binnenvaart een vooraanstaande rol speelde. Alle erfgoedelementen en -kenmerken van het vaartuig, waaronder de middenroef met waardevol interieur, zijn nog intact.

De commissie beaamt dat de verplaatsing en heropstelling op de Droogdokkensite waardeversterkend is, gezien het verhaal van de binnenvaart in Vlaanderen op deze plek beter geëvoceerd kan worden. De Céphée mist op zijn huidige locatie een historische context. De ontsluiting als onderdeel van de vaartuigencollectie van het MAS komt volgens de commissie ook het educatieve potentieel en de beleving van dit erfgoed ten goede. Daarnaast onderschrijft de commissie dat een museumopstelling op het droge én in de nabijheid van de nodige herstellingsfaciliteiten een veel betere garantie biedt voor het toekomstige behoud en onderhoud. Het 'algemeen belang' waarnaar voorliggend wijzigingsbesluit verwijst, houdt volgens de commissie aldus de zorg in voor het behoud van de erfgoedwaarde van het schip. De commissie kan de geplande verplaatsing in dat opzicht ten volle ondersteunen.

De commissie merkt op dat het beschermingsbesluit van 1994 bijzonder summier is. Hoewel het wijzigingsdossier voorziet in een nadere beschrijving van de industrieel-archeologisch waarde (zie par. 2.2 en 2.3 van het inhoudelijk dossier) en de erfgoedelementen en -kenmerken van de Céphée, wordt dit niet formeel ingeschreven in het beschermingsbesluit. De commissie meent dat de lang aanslepende beheersproblematiek – die geleid heeft tot de slechte bewaringstoestand van de Céphée – wijst op de nood aan een beheersvisie op maat

van het schip in functie van regelmatige monitoring en onderhoud alsook dringende conserverende en restauratieve maatregelen. Het zou volgens de commissie een gemiste kans zijn als de wijziging niet aangegrepen wordt om het oorspronkelijke beschermingsbesluit te optimaliseren, conform de artikelen 6.1.4 en 6.2.1.4° van het Onroerendergoeddecreet. De commissie vraagt aldus de beschrijving van de erfgoedwaarde, -elementen en -kenmerken in te schrijven in het oorspronkelijke beschermingsbesluit, en hierin ook een beheersvisie, instandhoudingsvoorschriften en toelatingsplichten vast te leggen.

Antwoord: Het voorliggend wijzigingsdossier werd opgestart in functie van de verplaatsing van het monument omwille van het algemeen belang. Het walenschip Céphée dient verplaatst te worden naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite om er ontsloten te worden als onderdeel van de maritieme collectie van de Stad Antwerpen. In het oorspronkelijk beschermingsbesluit kunnen met voorliggende wijzigingsprocedure in functie van verplaatsing geen beheersdoelstellingen en bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud ingeschreven worden. Het beschrijven van de erfgoedelementen en -kenmerken, het verduidelijken van de erfgoedwaarden, het opnemen van een beheersvisie, instandhoudingsvoorschriften en toelatingsplichten valt buiten het doel en voorwerp van de procedure tot verplaatsing van het beschermde schip. Voorliggende wijziging leidt enkel tot een aanpassing van de locatie (adres en kadastrale omschrijving) in het oorspronkelijke beschermingsbesluit en het bijhorende plan. De wijziging houdt geen nieuwe beschermingsprocedure in wat noodzakelijk is voor de opname of actualisatie van de motivatie van de aanwezige erfgoedwaarden of beschrijving op basis van de erfgoedkenmerken en -elementen. Het Onroerendergoeddecreet voorziet in artikel 6.2.1, 4° inderdaad in de mogelijkheid om in een bestaand beschermingsbesluit beheersdoelstellingen, instandhoudingsvoorschriften en toelatingsplichten toe te voegen volgens een aparte procedure. Deze verschilt echter van de wijzigingsprocedure in functie van een verplaatsing en kan dus niet gecombineerd worden. Het oorspronkelijke beschermingsbesluit blijft bij voorliggende wijziging opgebouwd zoals het destijds tot stand kwam en wordt aangepast in functie van de verplaatsing van het goed naar de nieuwe locatie. Het inschrijven van erfgoedwaarden, erfgoedkenmerken en -elementen in het oorspronkelijke beschermingsbesluit, alsook het vastleggen van een beheersvisie, instandhoudingsvoorschriften en toelatingsplichten, maakt dus geen voorwerp uit van voorliggende procedure.

In het beschermingsbesluit van 1994, noch in het inhoudelijk dossier werden beheersdoelstellingen of bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud opgenomen. Overeenkomstig artikel 12.3.2 Onroerendergoeddecreet zijn uitsluitend de algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van toepassing. De verplaatsing van het schip heeft dan ook geen formele impact op de beheersdoelstellingen of de bijzondere voorschriften voor instandhouding en het onderhoud. Dit wordt in het inhoudelijk dossier verduidelijkt onder '3.1.3. Impact op de beheersdoelstellingen'.

De commissie vindt het positief dat de Céphée recent volledig digitaal werd geregistreerd. Daarbij werd een 3D-scan vervaardigd van zowel het interieur als exterieur van het schip. Dergelijke (preventieve) beheersmaatregel biedt volgens de commissie een gedetailleerde staat van bevinding, vormt een goede basis voor herstellingswerken na verplaatsing, en kan ook een hulpmiddel zijn bij verdere ontsluiting. Het lijkt de commissie dan ook aangewezen om dit beeldmateriaal publiek beschikbaar te stellen. De commissie suggereert de beelden van de 3D-scan alvast op te nemen in een documentatiebijlage bij het wijzigingsdossier.

Antwoord: Een representatief verslag met beelden van de 3D-scan wordt toegevoegd aan de documentatiebijlage bij het wijzigingsdossier. De 3D-scan werd gemaakt met het oog op een digitale ontsluiting in de toekomst: de scan moet toelaten om het schip

virtueel te bekijken en te bezoeken en om eventueel een 3D-maquette ervan te printen. De Stad Antwerpen onderzoekt momenteel de mogelijkheden inzake ontsluiting en publiekswerking.

De commissie ondersteunt de voorgestelde aanpak waarbij het schip integraal zal worden verplaatst met behulp van een aangepaste metalen draagstoel en onder begeleiding van een scheepsrestaurateur. Het is ook positief dat nadien restauratieve ingrepen worden voorzien. De commissie benadrukt het belang van een grondige conservatie en restauratie van de Céphée in functie van het onmiddellijke toekomstige beheer.

Artikel 4 van het wijzigingsbesluit vervangt het oude afbakeningsplan bij het beschermingsbesluit. Om verwarring te vermijden moet deze omschrijving nog via het wijzigingsbesluit vervangen worden door de omschrijving van de nieuwe locatie.

Antwoord: Voor de duidelijkheid zullen de wijzigingsbepalingen in artikel 4, namelijk het vervangen van het oude afbakeningsplan en de kadastrale omschrijving in het oorspronkelijk beschermingsbesluit door een nieuw afbakeningsplan en een nieuwe omschrijving van de nieuwe locatie, pas ingevoegd worden in het definitief wijzigingsbesluit. In het voorlopig wijzigingsbesluit wordt artikel 4 geschrapt. Dit artikel wordt pas ingevoegd en aangevuld na de eigenlijke verplaatsing van het schip naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite in Antwerpen.

Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige wijziging van de bescherming als monument van het walenschip Céphée in Antwerpen omwille van verplaatsing. De commissie vraagt:

- de beschrijving van de erfgoedwaarde, -elementen en -kenmerken in te schrijven in het oorspronkelijke beschermingsbesluit, en hierin ook een beheersvisie, instandhoudingsvoorschriften en toelatingsplichten vast te leggen;

Antwoord: Het inschrijven van erfgoedwaarden, erfgoedkenmerken en -elementen in het oorspronkelijke beschermingsbesluit, alsook het vastleggen van een beheersvisie, instandhoudingsvoorschriften en toelatingsplichten, maakt geen voorwerp uit van voorliggende procedure.

- de beelden van de 3D-scan op te nemen in een documentatiebijlage bij het wijzigingsdossier

Antwoord: Een representatief verslag met beelden van de 3D-scan wordt toegevoegd aan de documentatiebijlage bij het wijzigingsdossier.

- via het wijzigingsbesluit de omschrijving van de huidige locatie in het beschermingsbesluit (artikel 1) te vervangen door de omschrijving van de nieuwe locatie.

Antwoord: artikel 4 wordt geschrapt. Het artikel met de wijzigingsbepalingen, waaronder de wijziging van de kadastrale omschrijving in het beschermingsbesluit van 1994, zal ingevoegd in het definitief wijzigingsbesluit nadat het schip verplaatst werd naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite in Antwerpen.

Conclusie: het advies heeft invloed op het ministerieel besluit en het inhoudelijk dossier. Het ministerieel besluit tot voorlopige wijziging wordt als volgt aangepast:

- artikel 4 wordt geschrapt. Het artikel met de wijzigingsbepalingen zal ingevoegd in het definitief wijzigingsbesluit nadat het schip verplaatst werd naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite in Antwerpen.

Het inhoudelijk dossier wordt als volgt aangepast voor de voorlopige wijziging:

- in de documentatiebijlage bij het wijzigingsdossier wordt een representatief verslag met beelden van de 3D-scan toegevoegd.
- in het inhoudelijk dossier wordt onder '3.1.3. Impact op de beheersdoelstellingen' volgende passage ingevoegd: *"Het Walenschip Céphée werd beschermd als monument bij ministerieel besluit van 3 maart 1994. In het beschermingsbesluit, noch in het inhoudelijk dossier werden beheersdoelstellingen of bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud opgenomen. Overeenkomstig artikel 12.3.2 Onroerenderfgoeddecreet zijn uitsluitend de algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van toepassing. De verplaatsing van het schip heeft dan ook geen formele impact op de beheersdoelstellingen of de bijzondere voorschriften voor instandhouding en het onderhoud."*

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouder

De opmerkingen werden gevraagd op 24 augustus 2022.

De zakelijkrechthouder gaf geen opmerkingen over de voorlopige wijziging van de het beschermingsbesluit omwille van verplaatsing.

Conclusie: Er is geen opmerking die invloed heeft op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Openbaar onderzoek

De Stad Antwerpen organiseerde het openbaar onderzoek van 9 september 2022 tot en met 10 oktober 2022.

Het proces-verbaal maakt integraal deel uit van het wijzigingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werden geen bezwaren ingediend.

1.6. Conclusie

De adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige wijziging hebben invloed op het ministerieel besluit en het inhoudelijk dossier.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast voor de voorlopige wijziging: artikel 4 wordt geschrapt. Dit artikel met de nodige wijzigingsbepalingen voor de wijziging van het beschermingsbesluit van 1994 wordt opgenomen in het definitief wijzigingsbesluit nadat het schip verplaatst werd naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite.

Het inhoudelijk dossier werden als volgt aangepast voor de voorlopige wijziging:

- in de documentatiebijlage bij het wijzigingsdossier wordt een representatief verslag met beelden van de 3D-scan toegevoegd;
- in het inhoudelijk dossier wordt onder '3.1.3. Impact op de beheersdoelstellingen' volgende passage ingevoegd: *"Het Walenschip Céphée werd beschermd als monument bij ministerieel besluit van 3 maart 1994. In het beschermingsbesluit, noch in het inhoudelijk dossier werden beheersdoelstellingen of bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud opgenomen. Overeenkomstig artikel 12.3.2 Onroerenderfgoeddecreet zijn uitsluitend de algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van toepassing. De verplaatsing van het schip heeft dan ook geen formele impact op de beheersdoelstellingen of de bijzondere voorschriften voor instandhouding en het onderhoud."*